

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ / BOOK ARTICLES

Kymlicka'nın Çokkültürlülüğe İlişkin Liberal Yorumu

Çokkültürlü Yurttaşlık/Azınlık Haklarının Liberal Teorisi Will Kymlicka

Çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları 1998, 359 sayfa. İstanbul

Günümüz dünyasında 200 civarında bağımsız devlet, 600 yaşayan dil grubu ve 5000 dolaylarında da etnik grup bulunmaktadır. Bu denli çeşitlilik bir dizi problemleri beraberinde getirmektedir: Azınlıkların ve çoğunlukların dil talepleri, bölgesel özerklik istençleri, siyasi temsil hakları, eğitim müfredatına ilişkin beklentiler, toprak iddiaları, göç ve vatandaşlığa kabul edilme talepleri ve hatta milli marş veya resmi tatil günleri istekleri gibi problemleri doğurmaktadır (Kymlicka, 1998: 25-26). Kymlicka, ulusal azınlıkların özyönetim haklarını savunmaktadır. Özellikle Batı demokrasilerinin, bir toprak parçasında yoğunlaşan ulusal azınlıkların, ulusal tanınma ve ulusal özerklik taleplerinin kabul edilmesi gerektiğini belirten Kymlicka, bu azınlıkların kendi dillerinde işleyen kurumlarıyla daha dinamik ve fonksiyonel olarak varlığını koruyabilirler. Çünkü tarihsel tecrübe göstermiştir ki, azınlık milliyetçiliğinin problemlerini çözmenin en adil ve kalıcı yolu budur (Kymlicka, 1998: 15).

Kymlicka'ya göre azınlık sorununun adaletli bir çözümü için, geleneksel insan hakları ilkelerine bir azınlık hakları teorisi eklenmesi gerekmektedir. Böyle bir ilkenin zorunluluğu, yerel özerklik, sınırların çizilmesi, dil problemi ve vatandaşlığa kabul gibi konularda Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği'nde kendisini fazlasıyla hissettirmiştir. Ancak şu da bir gerçektir ki, azınlık hakları teorisinin insan hakları ilkelerine eklenmesi, bazı tehlikeleri de beraberinde getirebilir. Nazilerin

işgallerine neden teşkil eden ve ırk ayrımcılığı, apartheid gibi durumları bahane olarak sunan politik savları ve dünya genelinde grup dışı insanlar üzerinde baskı kurmak ve gruplar için muhalifleri bastırmak üzere savaşçı milliyetçiler ve köktenciler tarafından da kullanılan bir yöntem olabilir. Dolayısıyla üretilecek bir liberal azınlık hakları teorisi, azınlık haklarının nasıl insan hakları ilkeleriyle yan yana olabileceğini ve azınlık haklarının ne şekilde bireyin özgürlüğü, demokrasi ve sosyal adalet ilkeleriyle sınırlandırdığını açıklaması bakımında önemli olacaktır (Kymlicka, 1998: 31). Kymlicka, Batılı çokuluslu federasyonların ulusal azınlıklar politikasında başarılı olduğunu henüz çokuluslu federasyonun çözülmediğini gerekçe göstererek savunur. Bu federasyonların, azınlık gruplarını demokratik ve barışçı yöntemlerle idare etmenin yanı sıra yüksek bir ekonomik refah ve kişisel özgürlükler de sağladığı bir gerçektir. Milliyetçiliğin karşı konulmaz gücünün, tüm sömürgeci imparatorlukları ve Komünist diktatörlükleri parçaladığı düşünüldüğünde, demokratik çokuluslu federasyonların bireysel hak ve özgürlüklere saygı göstermesi ve milliyetçiliği uysallaştıran alternatifsiz bir sistem olarak görülmesi ciddi bir önermedir (Kymlicka, 1998: 17-18). Birçok Batı demokrasisi çokulusludur. Kızılderililer, Porto Rikolular ve Meksika kökenliler gibi grupların bulunduğu Amerika başta olmak üzere, Finlandiya ve Yeni Zelanda gibi yerli halkları zorla bir çatı altında toplayan ülkeler, Belçika ve İsviçre gibi iki veya daha fazla Avrupalı kültürün az çok gönüllü olarak federasyon kurarak oluşturdukları çokuluslu devletleri örnek gösterebiliriz (Kymlicka, 1998: 41). Çok uluslu devlet olmak, halkın kendisini ortak amaçlar etrafında birleştiren tek bir halk olarak görmedikleri anlamına gelmemektedir. Örneğin İsviçrelilerin kültürel ve dilsel farklılıklarına rağmen güçlü bir ortak aidiyet duygusu vardır. Dolayısıyla çeşitli ulusal grupların aynı ülke sınırları içerisinde yan yana yaşadıkları büyük politik cemaate bağlı kalmadıkları sürece çokuluslu devletin uzun soluklu yaşaması olası değildir (Kymlicka, 1998: 42).

Kymlicka, tarihsel kahramanlar, mitler ve geleneklerden oluşan ulusal kimliğin öz-niteliklerinin değişebileceğini ancak kendi kimliğiyle ve kültürüyle ayrı bir ulus olma duygusunun değişmeyeceğini ifade eder. Liberal demokratik hükümetler zaman zaman ulusal azınlıklar arasındaki farkındalık oluşturacak kimlikleri törpülemek ya da yok

etmek için, kabilelerin adetlerinin yasaklanmasından kendi dillerinde eğitim vermelerine kadar tüm despotik uygulamaları tedavüle koymuştur. Ancak asırlardır devam eden ayrıcılığa, yaptırımlara ve görmezden gelme politikalarına rağmen ulusal azınlıklar, ayrı ulus oluşturma ve ulusal özerklik hayalini kurdukları kızıl elmalarını diri tutmayı başarmışlardır. Çünkü devlet ne zaman azınlıkların ayrı ulus olma duygularına saldırmışsa, sadakatsizliğin artmasına ve isyan hareketlerinin çoğalmasına sebebiyet vermiştir. Batı demokrasilerinin tecrübesi temelde belirtirsek eğer, ulusal azınlıkların sadakatini sağlamanın en iyi çözümü, bu azınlıkların ayrı milliyet duygularına saldırmak olmayıp bu duyguların varlığını kabul ederek belli bir federalizm yoluyla özyönetim isteklerini çözüme kavuşturmasıdır. Bu çözüme ilişkin örnekler arasında, Kanada'nın Québeclilere tanıdığı dil ve bölgesel özerklik hakları, yine Amerika'nın Porto Riko'ya tanıdığı benzer haklar ve bunun yanı sıra İskandinav ülkelerinin, Belçika, İspanya ve Britanya'nın ulusal azınlıklarına verdikleri haklar sayılabilir (Kymlicka, 1998: 16-17). Ayrıca bir ülke tek başına hem çokuluslu (sömürgeleştirme, işgal ya da ulusal cemaatlerle oluşturulmuş bir federasyon olarak) hem de çoketnikli (kişisel ve aile olarak göçlerin sonucunda) olabilir. Dolayısıyla Kanada ve Amerika hem çokuluslu hem de çoketnikli ülkelerdir (Kymlicka, 1998: 47). Kymlicka'nın oluşturmaya çalıştığı azınlık haklarının liberal teorisi için öncelikle onun liberalizmi nasıl anladığını ve liberalizmle çokkültürlülük arasında kurduğu bağı analiz etmek gerekmektedir.

I. Liberalizmden Çokkültürlülüğe Giden Yol

16. yüzyılı Avrupa'sında önemli bir hareket olarak ortaya çıkan Liberalizm, Komünizmin çöküşünün ardından yükselişe geçmiştir. Bu yükselişin iki temel nedeni vardır: ilki, Protestanlar ve Katolikler devletin tek bir inanca ortak bir bağlılık kurmamasını ve siyasi rejimin istikrarı için devletle kilisenin ayrılması gerektiği ve dolayısıyla din savaşlarının tek alternatifinin liberalizm olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. İkincisi ise, yurttaşların yaşam kalitesini iyileştirerek ve tarafsız bir çevre oluşturarak modern toplumların çoğulculuk ve çeşitliliğine sunulacak tek insani yanıt olarak görülmesidir (Kymlicka, 1998: 13). Kymlicka'ya göre liberalizmi eleştirenler, liberalizmi kapitalizmin yükselişine ideolojik bir meşruluk kazandırmakla ve özerk birey imgesini piyasanın öz-

çıkarlarının peşinde koşturmasıyla ayrıca insanları etnik, dini ve diğer bir arada tutma seçeneklerine karşı yükümlülüklerinin yerine rekabet ve atomistik bireyciliği kışkırtmakla suçlamaktadırlar. Ancak Kymlicka'nın savunduğu liberalizm, sekülerizm, demokratikleşme, fırsat eşitliği, kadınların, etnik ve dinsel azınlıkların, dezavantajlı ve baskıya uğrayan diğer grupların sivil haklarının korunmasından yana, benzer bir tür ılımlı sol yaklaşımını temsil etmektedir (Kymlicka, 1998: 14-15). Liberallerin bir kısmı, azınlık haklarının bireysel özerkliği tehdit ettiğini ve özerk bireysel tercihlerin cemaatçi geleneklerin yıpratılmasından koruduğu düşüncesindedir. Ancak Kymlicka'nın iddiası, azınlık haklarının bireysel özerkliği engellemesinin aksine bireysel özerkliğin etkili uygulanması ve gelişmesinin bir ön koşulu olması gerektiğidir (Kymlicka, 1998: 15).

Kymlicka için liberal ilkeler, azınlık haklarına iki temel pratiği zorunlu saymaktadır: ilki, azınlık hakları, bir azınlık kültürünün üyelerinin medeni ya da politik özgürlüklerini sınırlandırmasına karşı çıkmalıdır. Liberaller, bireylerin kültürel mirasının hangi niteliklerini sürdürmeye istekli olmasını bireyin insiyatifine bırakılmasını savunmaktadırlar. İkinci olarak liberallerin, bir azınlık kültürünü büyük toplumun karşısında güçlendirici "dış koruma" taleplerini destekleyici politikalar izlemelidir. Dolayısıyla liberal bir yaklaşım, azınlık grubu içerisinde özgürlüğü, çoğunluk grupları arasında ise eşitliği gerektirmektedir. Bu iki kriter aynı zamanda tüm azınlıkların bütün taleplerinin kabul edileceği anlamına da gelmemelidir. Çünkü bazı kültürel azınlıklar, bireysel özgürlük ya da kişisel özerkliği geliştiren bir kurucu ögeyi kabul etmezler. Öyle ki bazı gruplar, cemaatlerin içsel yapısının demokrasi ve bireysel özerklikle şekillenmesini kendi grup çıkarlarına ters düşeceği için tasvip etmezler (Kymlicka, 1998: 234-236). Liberal demokrasilerin tümünde kültürel farklılıklara çözüm üretme yollarından biri, bireylerin medeni ve politik haklarını korumaktır. Ayrıca ulusal ve etnik farklılıkları düzenlemek için ise, gruplara verilmesi gereken üç tür hak bulunmaktadır: Özyönetim hakları, çoketniklilik hakları ve özel temsil hakları. Grup farkına dayalı haklar fikri, birçoğuna göre liberalizme karşıt bir felsefeye dayanmaktadır. Bu fikir bireylerin durumundan ziyade grupların statüsüyle ilgilidir. Dolayısıyla grup farkına dayalı söz konusu haklar, liberal bireysel özgürlük ve eşitlik inancından ziyade, kolektivist ve cemaatçi bakış

açısını içermektedir. Ancak Kymlicka'ya göre bu kavrayış, yanlış bir kavrayıştır (Kymlicka, 1998: 60-72).

Kymlicka'ya göre Batılı liberaller etnik-kültürel çatışmanın temelinde farklı alanlara ait problemlerin bulunduğunu ve asıl bu problemlerin çözülmesiyle gerçek çözümün ortaya çıkacağını savunurlar: Bazı liberaller gerçek problemin hukuk ve demokrasi düzenindeki eksiklikler olduğunu ve bunların ortadan kaldırıldığında etnik-kültürel çatışmaların ortadan kalkacağını belirtirler. Bu yaklaşıma göre; demokratik haklar, toplumda ve kurumlarda bir defa işlemeye başlarsa, insanlar artık etnik bağlılıklar temelinde harekete geçmeyecektir. Bir başka liberal grup, modernleşme ve ekonomik refahın azınlık milliyetçiliğini kışkırttığını ve bu azınlıkların hem modern hem de ekonomik anlamda refah bir seviyeye ulaştığı bu tür sorunların olmayacağını ileri sürerler. Diğer bir başka liberal görüş, insanların demokratik alışkanlıklar olarak nitelendirilen hoşgörü ve karşılıklı saygıyı bir defa içselleştirdiklerinde, azınlık milliyetçiliğine neden olan irrasyonel kişisel önyargıların ortadan kalkacağını savunurlar. Bir başka liberal savunu ise, azınlık milliyetçiliğine yabancı güçlerin işlerine müdahale etmesiyle ya da azınlık gruplarının daha azına razı olmamaları gerektiği fikrini aşılama çalışmaları yabancılara neden olduğuna inanırlar. Bu görüşe göre, doğru enformasyon sağlandığında ve yabancı müdahale deşifre edildiğinde söz konusu bu etnik milliyetçilik ortadan kalkacaktır. Ancak Kymlicka'ya göre bu liberal görüşlerin tespitleri ve çözüm önerileri yanlıştır. Çünkü Batılı demokrasilerde; demokrasinin, ekonomik refahın ve kişisel hoşgörünün azınlık milliyetçiliğinin öfkesini yumuşak bir geçişle dönüştüren hiçbir tecrübe bulunmamaktadır. Ayrıca bu tür kazanımların azınlık milliyetçiliğini azaltmasının aksine daha fazla arttırdığı görülmüştür. Demokrasi, ekonomik refah ve kişisel hoşgörü, kendi başlarına ve hatta hepsi birlikte azınlık milliyetçiliğine bir çözüm üretmezler. Örneğin Kanada'da önceleri Québecliler, yoksulluğun yanı sıra politik bakımdan da sakinler; Katolik Kilisesi'nin güdümündeki siyasi seçkinler tarafından yönetiliyor ve İngiliz Kanadalıların ayrımcılıklarına maruz kalıyorlardı. Fakat günümüzde Québecliler, birçok siyasal, demokratik haklar ve ekonomik refaha sahip oldukça, hayatları İngiliz Kanadalıların sahip olduğu hayat standartlarına yükselmiş ve azınlık haklarını olabildiğince tutkulu bir biçimde savunmaya başlamışlardır.

Türkiye ve Doğu Avrupa'daki ülkeler için de azınlık milliyetçiliğini farklı düşündürecek nedenler bulunmamaktadır. Bu ülkelerde bazı çevreler, etnik çatışmaların özünde kemale ermemiş bir demokrasi olduğunu dolayısıyla yoğunlaşılması gereken hususun etnik-kültürel grupların talepleri değil de ideal demokrasinin nasıl oluşturulması gerektiğidir. Bu düşünceye göre, Ukrayna'daki Rusça konuşanların ya da Türkiye'deki Kürtçe konuşanların talepleri göz ardı edilmelidir, çünkü gerçek bir demokrasi bir defa tedavüle sokulursa, ekonomik ve hukuk düzeni rayına girerse zaten sorun çözülmüş olacaktır (Kymlicka, 1998: 21-24).

II. Çokkültürlülüğe Liberal Bir Yaklaşım

Devletler, topraklarında homojen bir yapı oluşturmak için tarihsel süreç içerisinde azınlıklara dair birçok politika uygulamaya çalışmıştır. Bu azınlıkların bir kısmı, kitlesel sürgün ya da etnik temizliği amaçlayan soykırım yoluyla fiziksel olarak ortadan kaldırılmak istenirken, diğer bazı azınlıklar da, çoğunluğun dilini, dinini ve adetlerini benimsemeye zorlanmış ve bu yöntemle asimile politikası uygulanmıştır. Bu uygulamaların yanı sıra fiziksel tecrit ve ekonomik ayrımcılık şeklinde siyasi haklardan mahrum bırakılan ve yabancı muamelesi gören azınlıklar da bulunmaktadır. Özellikle Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte etnik-kültürel çatışmalar, siyasal şiddetin birinci kaynağı haline gelmiş ve bu şiddet birçok insanın hayatına mal olmuş ve olmaya da devam etmektedir (Kymlicka, 1998: 26-27). Bu yüzyılda azınlık haklarına ilişkin önemli ölçüde değişiklikler gösteren liberal demokrasiler, azınlık milliyetçiliğini ezme stratejisinin hatalı bir politika olduğunu ve ulusal azınlıkların egemen ulusal grupla bütünleşmesi yönünde baskı kurmanın yanlışlığını anlamışlardır (Kymlicka, 1998: 16). Kymlicka liberal azınlık haklarının desteklenmesinin altında iki önermenin bulunduğunu belirtmektedir: Bireysel özgürlüğün imkânı, büyük oranda kişinin grup aidiyetine bağlılığıyla alakalıdır. İkinci olarak ise, gruplara özgü hakların azınlık ile çoğunluk arasındaki eşitliği arttıracığı yönündeki yargıdır (Kymlicka, 1998: 96).

Çokkültürlülük kavramını bazıları, egemen toplumdan dışlanmış ya da kenara itilmiş etnik olmayan çok çeşitli sosyal grupları içerisinde alacak şekilde kullanmaktadır. Amerika'da çok yaygın olan bu kullanım, sakatlar, geysler, lezbiyenler, kadınlar, işçi sınıfı, ateistler ve Ko-

münistler gibi tarihsel dışlanışı tersine çevirme gayretinin gündemde tutulması amacıyla yapılmaktadır. Çokkültürlülüğün bu şekilde kullanımını esas aldığımızda, İzlanda gibi etnik bakımdan en homojen bir devlet bile çokkültürlü sayılacaktır. Çünkü İzlanda'da yukarıda bahsedilen sosyal gruplar ziyadesiyle yer almaktadır. Dolayısıyla Kymlicka'nın temel aldığı çokkültürlülük, ulusal ve etnik farklılıklardan doğan durumu ifade etmek için kullanılmaktadır (Kymlicka, 1998: 48-49).

Kymlicka'ya göre kültürel çeşitliliğin iki tür şekli bulunmaktadır: ilki, özyönetimli ve belirli bir toprak parçası üzerinde yoğunlaşan kültürlerin geniş bir devlet çatısı altına sokulmasından doğan ve ulusal azınlıklar olarak tanımlanan, kendilerini çoğunluk kültürü yanında ayrı toplumlar olarak korumaya çalışan ve ayrı bir toplum olarak hayatlarını devam ettirmek için çeşitli özerklik ya da özyönetim biçimleri talep eden gruplardır. İkincisi ise, bireysel ya da aile olarak göçün sonucunda ortaya çıkan, büyük toplumla bütünleşmeyi ve toplumun tam üyeleri olarak görülmeyi isteyen etnik gruplardır. Bu göçmenlerin, etnik kimliklerinin daha fazla tanınması için çaba sarf etmesi, büyük toplum yanında ayrı ve özyönetimli bir ulus olmak için değil kültürel farklılıklara daha fazla saygı elde etmek için büyük toplumun kurumlarını ve yasalarını değiştirmek içindir (Kymlicka, 1998: 38). Değişik siyasi fraksiyonlarda oluşan genel yargı, etnik ve ulusal kimliklerin insanlık tarihinde süreklilik arz etmediğini ve küreselleşmeyle birlikte hem politik hem de ekonomik olarak giderek bütünleşmenin bunu destekleyeceklerini düşünmektedirler. Ancak küreselleşme, genelde azınlıkların ayrı bir kimlik ve grup hayatı sürdürmeleri için daha elverişli bir ortam hazırlamıştır. Küreselleşme, kültürel olarak homojen bir devlet mitini zamanla bu gerçeklikten uzaklaştırarak her devletteki çoğunluğun, çoğulculuk ve çeşitliliğe daha açık hale gelmeye itmiştir (Kymlicka, 1998: 36). Kymlicka'ya göre çokuluslu federalizmin kabulü, birçok ulusal azınlığın komşu devletlerde azımsanmayacak kadar soydaş grupları olması ve hemen yanı başında bu azınlığın soydaşı olan devletin olması, karmaşık bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye'deki durum ise çok daha farklı olmakla birlikte Batı demokrasilerinde olmayan sınırötesi bir söz edilebilir. Kürtlerin dört ülkeye dağılması, Dünyanın bir çok yerinde ulusal azınlıklara özyönetim hakkı verilmesi, siyasi istik-

rarı ve milli güvenliği tehdit edeceği endişesiyle gerçekleşmemektedir. Türkiye'nin Kürt politikasında, Komünizm sonrası bölgelerde ve Doğu ve Orta Avrupa ülkelerindeki azınlık sorunlarında bu politika çatışması yaşanmaktadır (Kymlicka, 1998: 18). Kymlicka'ya göre Kürt etnisitesine mensup ülkelerin bazı korkularını da sürekli tetikte tutmaktadır: Kürtlerin bir ülkede özyönetim hakkına sahip olmasıyla beraber komşu devletler üzerindeki iddialarını yürütme ve bir kaosa neden olmak için diğer ülkedeki soydaşlarını harekete geçirme potansiyeline sahip olmaları ve ayrıca Kürtlerin Doğu Avrupa'daki ulusal azınlıklar gibi, uluslararası ilişkilerde ve devletler arası güç dengelerinde bir piyon olarak kullanılabilme korkusu, ulusal azınlık sorununa çözümsüzlük üretmeye devam etmektedir (Kymlicka, 1998: 19-21).

Kültürel çoğulculuğun ikinci kaynağını göç oluşturmaktadır. Bir ülke başka kültürlerden çok sayıda bireyi ve aileyi göçmen olarak alarak onların etnik özelliklerinin bir kısmını korumalarına izin veriyorsa eğer, bu kültürel çoğulculuğa örnek teşkil edecektir. Amerika, Kanada ve Avustralya bu tür göçmenleri kabul ederken, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Britanya ve Fransa eski sömürgelerinden göçmenler kabul etmiştir (Kymlicka, 1998: 42-46). Göçmen grupların kendilerini ulusal azınlık olarak benimsetmeye çalıştığı düşüncesi, doğru bir düşünce olmamakla birlikte bu etnik canlanış, ne özyönetimli toplumlar ne de büyük toplumun yanında ayrı bir toplum olma isteğini taşır. Bu durum sadece göçmenlerin büyük toplumun yanında, kendilerinin de haklarının ve varlığının kabul edilmesine yönelik bir girişimdir (Kymlicka, 1998: 117). Ayrıca Kymlicka'ya göre sosyalistlerin kültürel cemaatlerin haklarına dair tutumları, kendi onto-politikleriyle pek de uyuşan bir politika değildir. Sosyalistlerin, cemiyet ya da kardeşlik gibi sosyalizmin anahtar kavramlarından dolayı kültürel haklarla yakından ilgilenmeleri beklenirdi fakat ulus devlet ya da milliyetçilik gibi çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak azınlık haklarına karşı düşmanca bir tutum takınmışlardır (Kymlicka, 1998: 120).

Kymlicka'da liberalizmin asıl dayanağı, belirli temel özellikleri her bireye tanınmasından doğar. İnsanların hayatlarını devam ettirebilmek için geniş bir seçim özgürlüğü veren liberalizm, bireylerin istedikleri

hayat konseptini seçmelerini ve sonrasında yeniden bu konsepti gözden geçirmelerini hatta istenildiği takdirde yeniden dizaynını mümkün kılar (Kymlicka, 1998: 135). Bu anlamda liberal görüş, toplumsallık kültürünün canlılığına özen göstermelidir. Çünkü insanların kendi kültürlerine derinden bağlılığı da göz önünde tutulduğunda bu durum, insanların özerkliklerine katkı sağlayacaktır. Ancak bu yargılar bazı problemleri karşımıza çıkaracaktır: Liberal devletler, liberal olmayan toplumsallık kültürlerine nasıl yaklaşmalıdır? insanlar kendi kültürlerine madem ki derinden bağlıdır, o halde göçmenlerin kendi kültürlerini geliştirmelerine neden izin verilmemektedir? ya da ulusal azınlıkların bir kısmı, zaman içerisinde toplumsallık kültürlerini kaybedebilirler mi? Kymlicka, liberallerin liberalizm karşıtı toplumsallık kültürlerine varlıklarını sürdürmelerine engel olmayarak ve liberalleşmelerine destek olarak yanıt verebileceklerini savunurken, göçmenler konusunda ise, göçmenlerin kendi toplumsallık kültürlerini üretmelerine izin verilmesi ve böylelikle etkili bir ulusal azınlık haline gelmelerine olanak tanınması gerektiğini iddia eder. Bu şekilde bir çözümün irrasyonel bir tarafı bulunmamaktadır. Çünkü mevcut birçok ulusun, Kanada'daki ve Amerika'daki İngiliz ve Fransız uluslarında olduğu gibi, başlangıçta yeni bir toprak parçası üzerine koloniler kuran ve köklerinden kopmuş yerleşimciler tarafından oluşturulduğu bilinmektedir (Kymlicka, 1998: 154-155). Her birey çeşitli birlikler kurmakta, bunlara katılmakta ve "kültürel piyasada" onlara yeni taraftarlar bulmakta özgürdür. Belirli kültürel oluşumlara destek vermek ne zorunlu ne de adildir. Dolayısıyla özyönetim ve çoketniklilik hakları liberal adaletle çelişmediği gibi aslında bu adaletin varlığının zorunlu bir gereğidir (Kymlicka, 1998: 173). Kısacası Kymlicka'nın bu çerçevede düşüncesi, okulların ve kamu hizmetlerinin dil hakkı konusunda verilecek kararların resmi olarak çeşitli grupların varlığını tanıma yoluyla değil de, her bir siyasi altbirimin demokratik bir temelde kendi dil politikasını oluşturması adına müsaade edilmeli şeklindedir. Eğer bir ulusal azınlık bu bölgede çoğunluğu oluşturuyorsa, devletin onları bir ulus olarak tanıdığı için değil yerel çoğunluk olduğu için bu alt birimde anadillerinin resmi dil olarak kabul edilmesi kararı verilebilir (Kymlicka, 1998: 180).

Liberal azınlık hakları teorisinde dil talebinin, sınırları çizmenin ve güçleri bölüştürmenin hakkaniyet ölçütünü belirlemek sancılı bir süreçtir. Bunların çözümü için bütün ulusal grupların istekleri dikkate alınmak kaydıyla, ayrı bir kültür olarak varlıklarını devam ettirebilen olanaklarının sağlanması gerekir. Demokratik toplumlarda çoğunluğu oluşturan ulus, dilinin ve topluluk kültürünün desteklenmesini bir şekilde mümkün kılacak ve bunu yasama gücüne büyük oranda müdahil olabildiği için kültürleri lehine kararlar alarak sağlayacaklardır. Kymlicka, ulusal azınlıklara da aynı fırsatların ve hakların verilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır (Kymlicka, 1998: 182). Kymlicka'ya göre azınlık haklar meselesi, çağdaş siyasi felsefenin popüler tartışmalarından olan; "bireyciler" ile "cemaatçiler", "evrenselciler" ile "bağlamsalcılar" veya "rasyonalistler" ile "postmodernistler" arasında geçen tartışmalar başlığı altında almak hatalı olacaktır. Bu çok sık yapılan bir hata olmakla birlikte, bu sınıflandırmanın kökeni azınlık meselesini aşırı basite almaktan kaynaklanmaktadır (Kymlicka, 1998: 203).

Sonuç

Kymlicka azınlık haklarının liberal teorisini oluştururken geleneksel liberal yaklaşımın temel önermelerinden farklı bir tutum sergilemektedir. Geleneksel liberal görüşlerin, birbirinden farklı ve çok çeşitli doğasının dışında yeni bir liberal söylem geliştirmek isteyen Kymlicka, liberalizmin temel ilkelerini etnik ve ulusal azınlıkların taleplerini gündeme taşıyarak oluşturmaya çalışır (Kymlicka, 1998: 128-129). Kymlicka'nın liberalizm anlayışı üç temel paradigmaya dayanmaktadır: İnsanların iyi bir yaşam sürmesinin büyük fayda sağlayacağı, makul bir yaşamın içten yaşanması gerektiği ve tahayyül edilebilir amaçlarının gözden geçirilebilir olması gerektiğidir. Kymlicka'nın savunduğu liberal görüşe göre; bireyler ahlaki değerleri ve geleneksel hayat tarzlarını sorgulayabilir ayrıca bunu sağlamak için yasal haklar vermenin yanı sıra bu yetilerini geliştirmeleri için eğitim gibi sosyal koşullar da düzenlenebilir. Bu anlamda Kymlicka, ulus-altı düzeydeki cemaatçi politikalara karşı çıkarak, insanların miras aldıkları sosyal rolleri sorgulamasının yasaklanmaması gerektiğini savunur. Aksi halde bireyler, tatmini olmayan ve boğucu yaşamlara mecbur bırakılacaklardır (Kymlicka, 1998: 152). Sonuç olarak şunlar ifade edilmelidir ki; kuşkusuz birçok

Batı demokrasilerinde etnik ve ulusal azınlıklara yönelik ciddi yanlışlar yapılmıştır. Ayrıca azınlık haklarında yapılan tutarsız ve plansız yaklaşımlar, gelişmekte olan demokrasilere büyük darbeler vurmaktadır. Günümüz dünyasında etnik ve ulusal grupların kaderi, yabancı düşmanı milliyetçilerin, fundamentalist dini grupların ve askeri diktatörlerin güdümündedir. Dolayısıyla liberalizm, bu ülkelerde ulusal azınlıklara dair söz söyleme niyeti taşıyorsa, etnik ve ulusal grupların taleplerine kulaklarını tıkamamalıdır (Kymlicka, 1998: 295).

İslam CAN, Arş. Gör.

SÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

islamcan@hotmail.com

